

8th JUNE

2022

ISOC
INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
ONLINE
CONFERENCES

zenodo

OpenAIRE

digital
object
identifier

OPEN

ACCESS

NETHERLANDS

INTELLECTUAL EDUCATION
TECHNOLOGICAL SOLUTIONS
AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS

info.interonconf@mail.ru

www.interonconf.com

ISOC
INTERNATIONAL
SCIENTIFIC
ONLINE
CONFERENCES

INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS

International scientific-online conference

Part 5

JUNE 8th

COLLECTIONS OF SCIENTIFIC WORKS

AMSTERDAM 2022

Shodiev Dilshodjon Qurbonov Hojiali Shodieva Gulbakhoroy <i>THE BENEFICIAL PROPERTIES OF MEDECINAL OILS FOR HUMANS</i>	278
Farizakhon Aliyeva Abdurakhmonova Namunakhon <i>BENEFITS OF FLUORIDE ENRICHMENT OF MINERAL DRINKING WATER</i>	282
Valiyev Asiljon Odiljon o'g'li M.Rakhmonkulov <i>MAIN CONCERNS OF METALWORKING TECHNOLOGY</i>	286
Mavluda Yusupova <i>EMOTIONAL INTELLIGENCE IN LEARNING FOREIGN LANGUAGES</i>	290
Tòychiyeva Sevarabonu Shukurbek qizi <i>LISHAYNIKNING INDIGATORLIK XUSUSIYATI</i>	299
Zainolobidinova S.M Kamolova M.M Rashidova D.A <i>STUDY OF TEMPERATURE DEPENDENCE OF POTENTIAL BARRIER TRANSPARENCY</i>	303
Mardanova Zilola Fatxullo qizi <i>THE SIGNIFICANCE OF SOCIOLINGUISTIC COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING.</i>	308
Абдумажитов Қудратжон Қахрамон ўғли <i>МИЛЛАТЛАРАРО ТОТУВЛИК ВА ДИНИЙ БАҒРИКЕНГЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ МАЪНАВИЙ ҲАЁТ ВА МИЛЛИЙ ТАРАҚҚИЁТ КАФОЛАТИ СИФАТИДА</i>	311
G'ulomova Komolaxon <i>IJTIMOIIY SOHAGA OID INVESTITSIYA LOYIHALARNI MOLIYALASHTIRISHNING XORIJIY TA'JIRIBASI VA MAMLAKATIMIZDA ULARNI QO'LLASH IMKONIYATLARI.</i>	316
Abdujalilova Mo'tabarxon Jaxongir qizi <i>«KOREYS TILI TALAFFUZINI O'RGATISHDA KOREYS TILI BO'G'IN TUZILISHINI O'RGANISHNING O'RNI»</i>	319
Шомуродов Шерали Шухратович <i>МАСОФАВИЙ ТАЪЛИМДА ТАЛАБАЛАРДА МУСТАҚИЛ ИЖОДИЙ ФИКРЛАШ КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ТЕХНОЛОГИЯСИ</i>	325
Shomurodov Sherali Shuhratovich <i>"MENEJMENT" TA'LIM YO'NALISHI KREDIT-MODUL TIZIMI O'QUV JARAYONIDA MUSTAQIL TA'LIMNI MASOFAVIY TASHKIL ETISH METODIKASI</i>	329
Б.Ю.Номозов Д.Ғ.Азизова Г.А.Джаналиева <i>"НЕФТЬ ҚУДУҚЛАРИНИ ЧУҚУРЛИК НАСОСЛАРИ ЁРДАМИДА ИШЛАТИШДА ЮЗАГА КЕЛАДИГАН МУАММОЛАРНИ БАРТАРАФ ЭТИШ ЙЎЛЛАРИ" МАВЗУСИГА ПЕДАГОГИК ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚЎЛЛАШ</i>	334
Gulomova Muslima Akhamadillo kizi <i>ORGANIZATION OF CULTURAL AND ART INSTITUTIONS</i>	339
Avlayarova N.M <i>INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN REMOTE EDUCATION OF SPECIALISTS IN THE OIL AND GAS INDUSTRY</i>	343
Рахимжонов Азизжон Вохиджон ўғли	346

НОДАВЛАТ ПЕНСИЯ ФОНДЛАРИНИ РИВОЖЛАНИШ ХУСУСИЯТЛАРИ ВА ЎЗБЕКИСТОНДА ТАШКИЛ ЭТИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ.	
Амантурдиева Муборак Рахмонкуловна МАҲМУД КОШҒАРИЙНИНГ ШАХСИЯТИ.	356
Jo'rayeva Nilufar Zokir qizi O'ZBEK XALQ ERTAKLARINING TIL XUSUSIYATI	360
Ismoilova Muborak Yusuf qizi NASRIY ASARLARDA BOLALAR NUTQIGA XOS FIRAZEOLGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI	363
Abdurahmonova Ibodat Uralovna O'ZBEK TILIDA BAXT VA BAXTSIZLIK MA'NOLARINI IFODALOVCHI LEKSEMALAR	366
Khudayberganov Samandar Kuziyevich CURTAIN NOTES OF KHOREZM MAQOMS AND ITS GENERAL STRUCTURE	369
Mamatov Alisher Shavkat ugli THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN THE PROCESS OF IMPROVING THE COMPETENCE OF MANAGEMENT PERSONEL	375
Алиева Г СЎЗГА ЭЪТИБОР – ТИЛГА ЭЪТИБОР	381
Алиева Г БЕВОСИТА ВА БИЛВОСИТА ТАРЖИМА МАСАЛАЛАРИ	386
Шоисломов Ситора Саидовна ОСОБЕННОСТИ МЕР ДИСЦИПЛИНАРНЫХ ВЗЫСКАНИЙ В ТРУДОВОМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН	391
Xudayarova Solihaposhsho Nizomiddinova O'XSHATISHLARDA MILLIY MADANIYATNING AKS ETISHI	398
Shirinova Dilshoda Ortiq qizi DAVRIY JADVAL MAVZUSINI O'QITISHDA BARQAROR TA'LIMTUSHUNCHASINI TADBIQ QILISHNING KLASSTER USULI (YORDAMCHI DASTURLI VOSITALARDAN FOYDALANISH)	402
Xudayarova Solihaposhsho Nizomiddinova O'XSHATISHLARDA MILLIY MADANIYATNING AKS ETISHI	407
Oripova Mavluda Baxriddinova O'ZBEK XALQ MAQOLLARIDA "ME'YORDAN ORTIQLIK" SEMANTIKASINING IFODALANISHI	411
Bobodustova Shoxida Davron qizi Rahmatullayev Yorqin Shokirovich QISHLOQ SHAROITIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING MAKRONUTRIYENTLAR BILAN TA'MINLANISHI VA JISMONIY RIVOJLANISHI	416
A.M.Begmatov M.N.Bachchaboyeva DORIVOR MAVRAK (SALVIA OFFICINALIS L.) VA MUSKAT MAVRAGI (SALVIA SCLAREA L.) NING O'SISH XUSUSIYATLARI	423
Erkinova Sabohat TELEREKLAMA MATNLARINING TOMOSHABINGA TA'SIR ETISHIDA LISONIY VOSITALARNING O'RNI	426
Solijonova Zarnigor Baxriddin qizi SIYOVUSH OBRAZINING GENEZESI.	431
Сафәрбӯева Райхона Каримбӯевна КАТЕГОРИЯ ОДУШЕВЛЕННОСТИ И НЕОДУШЕВЛЕННОСТИ ИМЕН	434

DAVRIY JADVAL MAVZUSINI O`QITISHDA BARQAROR
TA'LIMTUSHUNCHASINI TADBIQ QILISHNING KLASSTER USULI
(YORDAMCHI DASTURLI VOSITALARDAN FOYDALANISH)

Shirinova Dilshoda Ortiq qizi.
Chirchiq Davlat Pedagogika Instituti

Annotatsiya: Davriy jadval mavzusini o`qitishda turli elementlarning ishlatilish sohalarini rasmlar orqali ko`rsatib, o`quvchilar ongiga barqaror taraqqiyot ta'limi tushunchalarini singdirish.

**Kalit so`zlar.** Davr, kichik davr, katta davr, guruh, bosh guruhcha, qo`shimcha (yonaki) guruhcha, guruhlarda metallik va metallmaslik xossalari o`zgarishi.

Annotation: Introduce the concept of sustainable development education in the minds of students by showing the areas of use of various elements in the teaching of the topic of the periodic table.

Keywords: Period, small period, large period, group, main group, additional (lateral) group, changes in metallic and non-metallic properties in groups.

Аннотация: Внедрить в сознание учащихся концепцию устойчивого развития образования, показав области использования различных элементов в преподавании темы таблицы Менделеева.

Ключевые слова: Период, малый период, большой период, группа, основная группа, дополнительная (латеральная) группа, изменения металлических и неметаллических свойств в группах.

Davriy sistemasi mavzusida davriy qonun va davriy jadvali uzoq yillik ilmiy tadqiqotlarning natijasi bo`lib, kimyo fanining katta yutuqlaridan biri hisoblanadi. Davriy jadval- atom massa xarakteristikasi hisoblanadi va unga elementlarning barcha xossalari bog`liq ravishda o`zgaradi. Atomlarning xossalari davriy ravishda massalariga bog`liq holda rivojlanadi. Birinchi bo`lib davriy sistemaga atom massa og`irligiga mos shaklda joylashtirish taklifi berilgan, uning kamchiligi shundan iboratki argon va kaliy, mis va rux elementining o`rin almashinishi davriylik xossalari buzilishiga olib kelardi. Lekin D.I. Mendeleev elementlarning oddiy va murakkab moddalarining xossalari o`zgarishiga qarab joylashtirsak davriylik xossasiga ega bo`lishini ilmiy asoslab bergan. Hozirgi zamonaviy davriy sistemada protonlar soni tartib raqamiga teng bo`lib, proton va elektronlar soni teng, massa ayirmasi proton neytronlar soniga teng.

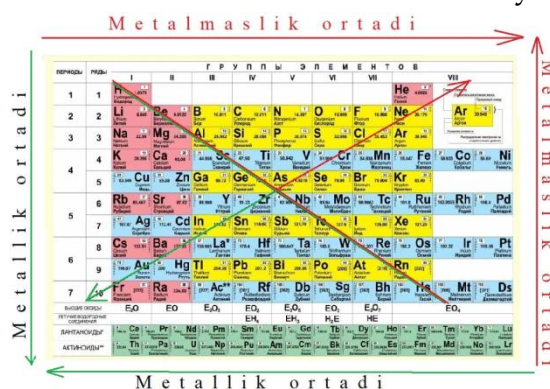
Mendeleev ilk bora davriy sistemani jadval holiga keltirdi[1,17]. Hozirgi kunda davriy jadvalning 500dan ortiq variantlari mavjud. Davriy jadvalning qisqa va uzaytirilgan nusxalari bor, asosan qisqa variant foydalanishga qulay, ammo bir

gruppaga xossalari jihatidan o`xshash va yonaki guruhga xossalari o`xshash bo`lmagan elementlar joylashtirilgan. Yonaki gurupa elementlar kimyoviy xossalari jihatdan davriylik buzilishiga o`xshab ko`rinadi.

Davriy jadvalning uzaytirilgan variantining kamchiligi yoyilib ketishi va ayrim kataklarning bo`sh qolishida, oltinchi davrida aktinoidlar, yettinchi davrida lantanoidlar joylashishi uni juda cho`ziq ahvolga olib kelib, foydalanishga noqulay bo`lib qoladi. Shuning uchun qisqa variantida lantanoid va aktinoidlar davriy jadvalning pastida ayri joylashtirilgan.

Davriy sistemadagi elementlarning fizik-kimyoviy xossalari, vodorodli, kislorodli birikmalari 8-sinf kimyo maktab darsligida batafsil ma`lumotlar berilgan[2, 17-51).

Davriy sistemada chapdan o`ngga qarab hamda pastdan tepaga qarab metallmaslik, o`ngdan chapga qarab, tepadan pastga qarab metallik xossalari ortib boradi, natijada birinchi guruhdan yettinchi guruhga diagonal bo`linish yuzaga keladi. Bosh guruhchalarda nisbiy atom massalari ortib brogan sari metallik xossasi ham kuchayib boradi. Metallmaslik xossasi esa susayib boradi

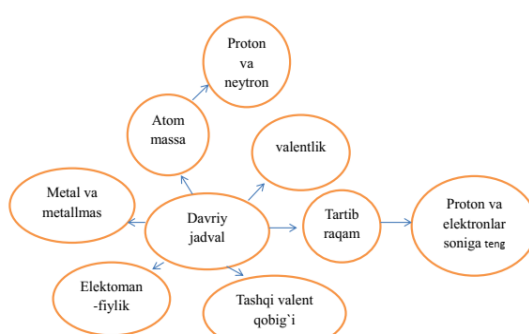

1-rasm

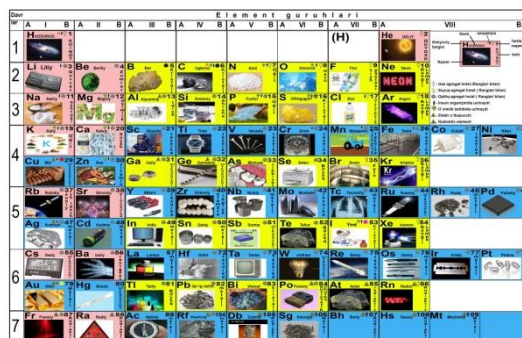
Masalan, I guruhning bosh guruhchasida litydan boshlab pastga tushgan sari metallik xossasi ortib, fransiyda eng yuqori metallik xossalari namoyon bo`ladi. Galogenlarda esa metallmaslik xossasi ftordan boshlab yodga tomon susayib boradi. Eng kuchli metallmas bu ftordir. O`rtadagi diagonal o`tkazilgan chiziq bu amfoter elementlar ustidan o`tgan. Amfoter elementlar xossalari ham metal ham metallmas xossalariga o`xshash bo`ladi. Asoslar bilan reaksiyaga kirishsa metallmasdek, kislotalar bilan esa xuddi metallardek reaksiyaga kirisha oladi. Amfoterlar ustidan o`tkazilgan diagonal chiziqni chap tomon pastga qarab torgan sari metallik xossalari kuchayib ketadi. . Amfoterlar ustidan o`tkazilgan diagonal chiziqni o`ng tomon tepaga qarab torgan sari metalmaslik xossalari kuchayib ketadi (1-rasm). O`quvchilarda ko`rib o`rganilgan ma`lumot uzoqroq xotirada saqlanib qoladi, barqaror taraqqiyot ta`limni rivojlanishiga hissasini qo`shadi.

O'ngdan chapga, tepadan pastga qarab atom radiusi ortib boradi. Elektronga moyillik chapdan o'ngga qarab, pastdan tepaga qarab oshib boradi ammo inert gazlar oilasiga keskin pasayadi. Ionlanish potentsiali va elektromanfiylik xuddi elektromanfiylik kabi bo'lib inert gazlarga eng maksimal nuqtaga yetadi. Ilmiy izlanishlar natijasida davriy sistema to'ldirilib borilyapti.

Bosh guruhchalarda joylashgan elementlarning tashqi qavatidagi elektronlar soni guruh raqamiga son jihatdan teng. oksidlaridagi yuqori valentligi ham, asosan, guruh raqamiga son jihatdan teng (ftor va kislorod bundan mustasno). Vodorod bilan hosil qiladigan uchuvchan birikmalaridagi elementlar valentligi ham davriy ravishda 4 dan 1 ga qadar kamayib boradi (faqat metallmaslar). Elementlarning kvant sonlari to'g'risidagi tushunchalari haqida batafsil ma'lumotlar adabiyotlarda mavjud[3, 1-117).

2-rasm

3-rasm

8-sinf kimyo darsida davriy sistemasi mavzusini o'qitishda davriy jadvaldagi elementlarni yaxshiroq o'rganishda turli animatsiya (rasmlar)dan foydalanib tushuntirsak ularning tasavvurlari oshib xotirasida chuqurroq joy egallaydi (3-rasm). Element qanday jismlar, moddalar tarkibida uchrashini ko'rsa tasavvur qilish jarayoni yaxshilanadi, barqaror ta'limga erishimiz yuqori saviyada bo'ladi. Chunki o'quvchilarda eshitib eslab qolishdan ko'ra ko'rib eslab qolish samarali usul hisoblanadi.

Masalan: kislorod elementi havoning asosiy tarkibiy qismi bo'lib, biz undan nafas olamiz. Biz musaffo osmonimizni ko'rganimizda kislorodni ko'ramiz, eng ko'p kislorod shu yerda mavjud deb o'quvchilarga tushuntirsak doimo esida kislorod elementi qoladi.

Uglerod tabiatda oddiy modda holida ko'mir, olmos, grafit ko'rinishida juda ko'p uchraydi.

O'quvchi olmos haqida ma'lumot eshitganda, yoki ko'mirni ko'rganda uglerod elementini eslaydi, va bu bilan birgalikda barqaror taraqqiyot hamda barqaror ta'lim maqsadiga erishgan bo'lamiz. Tabiatda uchraydigan elementlar mavjudligini o'quvchilar ongiga singdirib, ulardan oqilona foydalanish, atrof-muhitni ifloslantirmaslik, tabiiy boyliklarga oqilona munosabatda bo'lish kabi barqaror tararaqiyat tushunchalarni rivojlantirish bilan bir qatorda barqaror ta'limga ham erishib boramiz [4,573].

A	IV	B
C 6 Kristall Uglerod 		

1.Davriy jadvalda guruh tartib raqami uning maksimal valentligiga teng bo`ladi, yuqori valentli oksidlari va gidridlarini bilib olamiz.

2. Davriy sistema muakammal tuzilganligi, davriy sistemaga qarab bir vaqtning o'zida elektomanfiylik, atom radiusi, ionlanish potentsiali, elektronga moyillik o'zgarishi ko'rishimiz mumkin (2-rasm).

3. Elementlarning birikmalarining xossalari davriy ravishda takrorlanib boradi.

4. Elementlarning massalari tartib raqami oshgan sari oshib boradi, Ar va K, Co va Ni shunga oʻzlashish istisno holatlari ham mavjud.

5. Davriy sistema elementlari uchrashi, tabiiy birikmalari, ishlatilish sohalarini turli animatsiyalar bilan ko'rsatish, elementlarni eslab qolish va o'rganishni rivojlantiradi, hamda o'quvchilarga elementlar hosil qilgan moddalardan oqilona va odilona foydalanish kerakligini tushunishiga ko'maklashadi.

6. Insoniyat oziq-ovqat ta'minoti, kasalliklarning tarqalishi, energiya ishlab chiqarish va iqlim o'zgarish kabi yirik muammolarga (5) asosiy sabab bu barqaror taraqqiyot tushunchalarining mohiyatini anglamaslikdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Большая энциклопедия химических элементов. Периодическая таблица Менделеева/Илья Леенсон

2. I.R.Asqarov, K.G`opirov, N.X.To`xtaboyev, 8-sinf kimyo darsligi, "Toshkent, Yangiyul poligraph service 2019" 17-51 b

3.. Махов Б.Ф /симметричная квантовая периодическая система элементов (нейтральных атомов) (или новая периодизация периодической системы)/ фундаментальные исследования № 6 2005/52-54 bet,

4. 91.Shirnova D.O. (2021). kimyoni o'qitishda talabalarining ekologik intellektual qobiliyatini shakllantirish. academic research in educational sciences, 2(9), 566-570. <https://doi.org/10.24412/2181-1385-2021-9-571-574>

5. S.X.Mullabayeva, D.A. Shayzakova, Q.A.Artikov,A.A. Raximberdiyeva/O'quvchilarning bilim va ko'nikmalarini hayotiy vaziyatlarda qo'llash, fikrlash va muloqot qilish qobiliyatlarini baholash/ [Academic Research In Educational Sciences/Doi: 10.24412/2181-1385-2022-4-1115-1122/1115-1122b](https://doi.org/10.24412/2181-1385-2022-4-1115-1122/1115-1122b)